

K E N J E M I J ?

Serie Delf mijn gezicht op

Onlangs raakte ik in gesprek met een Dominicusganger. Hij zei dat het goed zou zijn als iemand eens de biografie zou schrijven van Henri van Praag, de mij onbekende pedagoog, filosoof, theoloog en hoogleraar parapsychologie. Omnivoor, alleskunner, generalist uit de vorige eeuw. Op de fiets bedacht ik dat mijn gesprekspartner zelf misschien wel een hele geschikte biograaf was. Dat appte ik hem waarop hij reageerde : 'Ik zou uit mijn autobiografie kunnen voorlezen om hard te maken, om onomstotelijk te bewijzen, dat ik niet de meest geschikte kandidaat ben. Ik ken mijn beperkingen zo innig en diep als een ander zijn of haar talenten kent.' Zijn opmerking zette mij aan het denken. Hoe goed kan iemand zichzelf kennen? Zijn talenten zowel als zijn beperkingen. Soms typeert iemand mij op een manier waarin ik me totaal niet herken. Vertroebelen blinde vlekken het zicht op mezelf? Weet hij/zij/jij mij beter dan ik?

In *The waves* van Virginia Woolf reflecteert Bernhard, een van de hoofdpersonages op zichzelf. Hij vraagt zich af wie hij nu eigenlijk echt is. Hij komt tot de conclusie dat het een groot deel afhangt van de kamer waarin hij zich bevindt en zegt: "Er zijn vele kamers, en vele Bernhards". In elke kamer een ander. Maar ook in elke blik van een ander mens een ander. Nooit kijken twee personen naar jou of mij en zien, horen, beleven ze exact hetzelfde. Omdat je in de waarneming altijd jezelf, je eigen karakter meeneemt.

Karakter. Het woord is afgeleid van het Griekse *charassein* dat inkrassen, merken of scherpen betekent. Karakter verwijst naar de structuur die mede is ontstaan door een openstapeling van krassen op de ziel. Krassen die ons hebben gevormd en vormen. Krassen waar omheen we ook vaak een masker boetseren. Een raak-me-niet-aan masker, een –het doet-me-niks- masker, een- met- mij- gaat- het- altijd- goed masker, een met- mij gaat- het- nooit goed masker. We maskeren ons uit zelfbescherming. En dan hebben we naast de maskers nog de laatjes die we niet open durven doen uit angst of schaamte. Laatjes vol geheimen, leugens, misplaatst gedrag, vernederingen. Zoals cabaretier Peter Pannekoek zei: 'De laatjes die ze openmaken na je dood en dat je denkt: Godzijdank ben ik overleden'. En tenslotte de laatjes die we niet open kunnen doen. Waarin het onbewuste zich roert. 'The me I don't know' las ik op een winkelruit. Hoe goed laat iemand zich kennen? Hoe goed ken ik mezelf? Ken jij mij? Kén je mij?

In de kantlijn van de Bijbelse psalm 139 schreef de dichter begin jaren zeventig dit lied, aanvankelijk ook psalm geheten, over gekend en bemind willen zijn. Vijfendertig jaar later maakte de componist er een melodie op. Hij liet drie strofen weg, noemde het *Ken je mij* en de rest is geschiedenis. In de kantlijn van..... Dat betekent zoiets als flitsen van gedachten, flarden van gevoelens, associaties bij.... Maar het betekent ook dat die gedachten een eigen opvlucht kunnen nemen. Wegwaaieren uit de kantlijn om zelf een lied te worden.

Laten we eens kijken naar de psalm die diende als inspiratiebron. Psalm 139. Dit lied juicht en jubelt, loopt over van dankbaarheid. De dichter voelt zich tot in het diepst van zijn ziel gekend door de Eeuwige. Dat komt terug in verschillende beeldspraken. Hij voelt zich omhuld, geborgen door de hand op het hoofd, vastgehouden. 'Mij weet de ziende', dichtte Lloyd Haft in zijn psalmbewerking. Hij verliest zich in bewondering over het wonder dat mens heet, het wonder dat hijzelf is, de kunstige grootsheid van zijn lichaam.

Ken je mij is zoekender. Zonder al die tedere dankbaarheid van psalm 139. De ik-figuur zit vol vragen, verlangt naar overgave, hongert naar erkenning. Zeg me dat ik goed ben zoals ik ben. Dat ik niet méér hoef te zijn, niet anders. Hij heeft geen hoge pet op van zichzelf. Hij ervaart zichzelf als koud en hooghartig, heeft geen licht, is niet warm, niet mooi, er ontspringt geen bron in zijn diepte.

In de strofen die de componist heeft weggelaten uit de oorspronkelijke tekst wordt die vertwijfeling extra benadrukt. 'Ik weet niet wat in mij is, hoeveel, hoe weinig, ik zeg de woorden die ik geleerd heb zo goed mogelijk : liefde, ja ik zal, ik wil, jij, wij, ik mensen maar wat waar is onloochenbaar en gelouterd in deze woorden, weet jij dat?' Herkenbaar. Het is me verteld waar het om draait in het bestaan, wat de essentie is maar zeg ik alleen de gehoorde woorden na of leef ik ze echt? Zoals wij allemaal hunkert de dichter naar authenticiteit, naar doorleefde diepte. Hij zou dat woord willen spreken, dat waar en van hem is. Vergeefs. En dan toch, terwijl hij een en al zwijgzaamheid is, lijkt hij te worden verstaan en begrepen door de ene. 'Ben jij dan dieper stilte dan mijn verstomdheid in mij. Ben je zo zelfeloos in mij aanwezig dat je het zuchten en kreunen hoort dat ik zelf niet kan horen?'

Maar wie is dan de ene? Anders dan in psalm 139 valt nergens het woord god. Zo laat de tekst ruimte om voor de ene óf de Eeuwige óf een ander mens in te vullen, tenminste in de gezongen versie. In de geschrapte strofen van de oorspronkelijke tekst lijkt het toch echt over een god te gaan, groter dan mensen, die als stilte mijn verstomdheid schraagt, die dwars door mijn doofheid hoort, dwars door mijn blindheid ziet, die in mij leeft, mij draagt. Een uitspraak, aan de filosoof Hegel toegeschreven, luidt: 'Je kunt nooit iets helemaal kennen, want dan moet je alles weten.' In dit lied is er een vermoeden maar ook een aarzeling. Is er één die alles van mij weet en dus mij helemaal kent? Mij ziet zoals ik door niemand gezien ben? En mij in dat zien aanvaardt? Bestaat dat overstijgende, oordeelloze gekend worden door een alwetende? Mag ik er werkelijk zijn? Met al mijn chaotische, wilde, sombere, onrustige, woedende, wanhopige kanten? Mag ik er zijn aan alle vertwijfeling en schaamte voorbij? Zijn die veiligheid en opperste geborgenheid geen illusies, geen fata morgana's maar werkelijke oases? Stel je dat toch eens voor. Zou dat niet veel te veel waar zijn?

En als dat nou eens veel te veel waar is? Als je je niet herkent in dat zingende zekere weten van de dichter van psalm 139. En als je niet kunt meevoelen met de verlangende, vragende, niet-wetende ik uit Ken je mij. Sta je dan met lege handen? Nee integendeel. Er komt zelfs een tweede vraag bij. Naast 'Wie ben ik, ken je mij?' steekt de vraag de kop op: 'Mét wie ben ik , ken ik jullie?' Deze laatste vraag speelt geen rol in de relatie met de Eeuwige. Die gaat ons te boven. Alleen God kan God kennen, voor ons mensen is het onbegonnen werk. Maar in de relatie tot de ander draait alles om kennen en gekend worden, zo diep als mogelijk. Jij die mij ik maakt. Jullie die mij ik maken. We worden mens tussen de mensen. Als er één gedeelde diepe behoefte, één groot gemeenschappelijk verlangen is dat ons verbindt, zo verschillend en anders als wij zijn, dan is het om ons gezien, gehoord te weten. Niet gedoogd maar omarmd en geliefd. Weet dat het goed is, weet dat jij goed bent. Met alles wat in je is. Als we iets kunnen geven aan elkaar is het die ervaring. Dat wij niet, nooit uit elkaars genade vallen, ook niet als we doelloos en onvindbaar zijn. Zoals mijn vader altijd zei: dat kost kruim. Er zijn veel obstakels en valkuilen op de weg. Maskers, blinde vlekken , laatjes. Maar al gaat het met vallen en opstaan, we zijn gemaakt om elkaars gezicht op te delven. Dat ware gezicht, die spiegel van de ziel. Omdat dat het kostbaarste is wat we hebben. Het is en blijft onze bestemming om gekend en geliefd te zijn en onze roeping om te kennen en lief te hebben. Omdat we gesneden zijn naar beeld en gelijkenis van die oordeelloze, warme, liefdevolle god uit psalm 139. Uit hetzelfde hout. Voor minder doen we het niet.

En o ja, wat de biografie van Henri van Praag betreft, die alleskunner, omnivoor, generalist, er is nog een vacature.

Colet van der Ven